

Copyright © 2020

Toate drepturile și responsabilitățile
asupra conținutului aparțin autorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȚURLEA, PETRE

Catolicismul și revizionismul maghiar / Petre Țurlea.

- București: Semne, 2020

ISBN 978-606-15-1322-2

94

Editura SEMNE

Str. Barbu Delavrancea nr. 24

Sector 1, București

Tel. /Fax: 021 318 83 44

email: office@semneartemis.ro,

web: www.semneartemis.ro

Difuzare: Tel. /Fax: 021 223 41 16, 021 311 49 36

email: semneartemis@yahoo.ro,

difuzare@semneartemis.ro

Tiparul executat la S. C. SEMNE '94 SRL

Tel. /Fax: 021 667 08 20

București, 2020

PETRE ȚURLEA

**CATOLICISMUL
ȘI
REVIZIONISMUL
MAGHIAR**

EDITURA
SemnE

PCM.CM.371/42

LIBRARIE

492

- 2 -

In pastorala sa episcopul de Hajdudorog se ocupa și de activitatea "Asociației Uniunii Sfântului Nicolae din Ungaria", care se găsește sub președinția sa și al cărui scop este readucerea la catolicism a ortodocșilor, cerând catolicilor să se înscrie, să ajute și să dea întregul lor concurs moral și material acestei asociații.

COMUNICAT ȘI:

Sursă de încredere.

- Min. Af. Externe
- " Propagandei
- " Cultelor
- S.S. Româniizare,
- Dir. Minorități.

ANIC, fond PCM.CM, dosar 371/1942, f. 491-492

CUPRINS

MOTIVARE 5

I. 1918 - 1940 10

II. 1940-1944 180

ÎNCHEIERE 318

INDICE DE NUME 351

ABREVIERI 361

ANEXE 363

I. 1918 - 1940
CATOLICISMUL ȘI PROPAGANDA
REVIZIONISTĂ MAGHIARĂ,
ANTIROMÂNEASCĂ ÎN OCCIDENT
DUPĂ 1918

Conducătorii Ungariei de după aventura comunistă a lui Kun Béla erau convinși că - așa cum se demonstrase prin dezastrul Armatei Ungare în confruntarea ei cu Armata Română în 1919 - nu puteau să obțină, prin propriile forțe, o victorie în politica lor revizionistă. De aceea, au încercat să-și atragă simpatia și ajutorul Marilor Puteri, care să impună statelor succesoare Austro-Ungariei revenirea - fie și treptată - la configurația granițelor dinaintea Primului Război Mondial, refăcând Ungaria Mare. În acest scop, Budapesta va duce o foarte intensă propagandă în toate țările occidentale. S-au folosit toate metodele posibile, s-a recurs la minciună: privind întemeierea istorică și demografică a politicii revizioniste; privind situația „tragică” a ungarilor rămași în afara granițelor Ungariei; privind neputința statelor succesoare de a administra „civilizat” teritoriile ce le reveniseră. S-a cumpărat bunăvoința unor personalități politice occidentale sau a unor ziariști; s-a încercat alarmarea opiniei publice occidentale, prin amenințarea cu un nou război mondial în cazul

neacceptării revizuirii Tratatului de la Trianon. Aceleași opinii publice i s-a prezentat constant ideea „superiorității” Poporului Maghiar față de cele vecine, în primul rând în plan cultural; de aceea, se impunea refacerea Ungariei Mari cu rol „civilizator” în Europa Centrală și de Sud-Est. În întreaga această acțiune foarte intensă de propagandă revizionistă, toate bisericile maghiare - din Ungaria și din teritoriile pierdute de Ungaria - s-au antrenat plener. Dintre ele, Biserica Romano-Catolică a fost cea mai activă, consecințele acțiunilor sale, în cadrul politicii revizioniste a Budapestei, fiind majore. A avut o largă susținere din partea Guvernelor maghiare dar și din partea Vaticanului.

* * *

Dacă în Franța, mai ales propaganda antiromânească a catolicismului maghiar avea o putere deosebită, unitarismul s-a manifestat în primul rând în Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, de unde nu a lipsit, însă, acțiunea catolicismului. Din Occident vor fi trimise în Transilvania numeroase misiuni de cercetare a politicii românești în plan religios. Ca număr, mai multe au fost unitariene, la concluziile lor asociindu-se și catolicii.

Misiunea unitarienilor englezi, din octombrie 1919, a tras o concluzie formulată în termeni foarte alarmiști: „Ocupațiunea românească, cu asprimea și terorismul ei, aduce poporul la disperare și trebuie să umple de cea mai gravă îngrijorare pe toți prietenii libertății religioase și ai ocârmuirii luminate.” Concluzia aceasta era înaintată Conferinței de Pace de la Paris, cu speranța, evidentă, de a

influența hotărârea în privința Ungariei. Raportul misiunii fusese făcut numai pe baza informațiilor din surse ungurești. Nu se acceptase nici o întâlnire cu autoritățile românești, și nici nu se verificaseră „crimele românilor” indicate de unguri. A urmat inspecția unei Misiuni Unitariene Americane, care-și va publica, în 1920, concluziile la Londra, și în 1921 la Budapesta; de asemenea, vor fi popularizate în SUA. Americanilor li se organizase o primire deosebită în Transilvania, sub patronajul episcopilor maghiari. Câștigați de „aranjamentul teatral cu care erau primiți - conform aprecierii autorităților de Stat de la București - au ajuns a îndemna minoritatea maghiară la rezistență față de Statul Român”. Primirea regizată era prezentată în publicațiile britanice, care se arătau a fi convinse. („The Christian Register” din 12 august 1920.)

Și inspecții dintre politicienii occidentali au fost chemați să vină în Transilvania. Au făcut-o din 1920, arătându-se sensibilizați mai ales de situația bisericilor maghiare. Concluziile acestor inspecții răzbăteau și în presa românească, cea care se arăta indignată; și, erau preluate în rapoartele informative ale Siguranței, Poliției, Jandarmeriei - astfel încât autoritățile centrale erau în cunoștință de cauză. Unul din aceste rapoarte, al Jandarmeriei din județul Trei Scaune, consemna, la sfârșitul lui 1920, sosirea în județul respectiv a unei delegații a Bisericilor Protestante din Marea Britanie. „După părerea noastră - se scria - acești preoți [unitarieni] nu au misiuni pentru dogmele creștine, după cum spun, ci sunt unelte ale centrelor ungurești de propagandă, pentru a putea susține populația străină [minoritară] într-o stare iritată, folosind-o pe terenul

național maghiar”. Țelul era atins, ungurii „arătând prea puțin respect față de autoritățile românești, blamându-le sub diferite forme, și persistând în încăpățânarea oarbă a fanteziei, că ei nu pot să se acomodeze cu românii”, situație în care vor interveni Marile Puteri.¹

La Budapesta s-a constatat sensibilitatea opiniei publice occidentale mai ales în privința libertății practicării religiei. De aceea, Liga pentru Protecția minorităților din România cu sediul în Capitala Ungariei, înainta Ligii Națiunilor o plângere având la bază constatările misiunilor clericale care vizitaseră Transilvania. Liga Națiunilor a cerut Guvernului Român un răspuns la acuzațiile ce i se aduceau. Acesta a fost alcătuit foarte meticulos, prezentând pe larg situația, în plan religios, a ungarilor din România. Constata „Spiritul de dușmănie față de România, lipsa de obiectivitate în aprecierea faptelor și neseriozitatea informațiilor ce prezintă Misiunea [Unitariană Americană]. Acest raport nu e decât unul din lunga serie de pamflete de propagandă antiromânească, cu care organizațiile din Budapesta năpădesc cercurile politice ale Occidentului.” Se constata, de asemenea, că Ungaria a căutat, în 1919 și 1920, să se apropie de cercurile politice din Marea Britanie și SUA cu ajutorul bisericilor: „Ungurii din Transilvania fiind romano-catolici, presbiterieni și unitarieni, conducătorii lor [...] și-au adus aminte de toate legăturile pe care organizațiile lor bisericești le aveau înainte de război cu organizațiile bisericești din țările aliate. Misiuni au fost trimise imediat în Elveția și Olanda ca să reia contactul cu ele, și prin aceste misiuni apeluri desperate au fost lansate către bisericile anglicane, presbiteriene, unitariene și catolice din țările

aliat, conjurându-le să vină în ajutorul coreligionarilor lor din Transilvania și Banat, și să-i scape de barbaria românească, și să nu permită ca aceste provincii să fie dezlipite de Ungaria. [...] Sub masca aceasta a apărării religiei, șefii bisericilor ungurești din Transilvania, episcopul unitarian Ferencz József, episcopul presbiterian reformat Nagy Károly și episcopul romano-catolic contele Májláth Gusztav cereau ajutorul bisericilor occidentale pentru a perpetua stăpânirea unei minorități ungurești și secuiești de 23 la sută asupra unei majorități de 77 la sută, din care 65 la sută români. Un apel plin de insulte la adresa românilor a fost trimis de către cel trei episcopi către Conferința de Pace în 8 septembrie 1919. Un memoriu tot așa de insultător a fost adresat de Biserica Reformată presbiteriană. Un apel similar, în care românii sunt acuzați de corupție fără pereche, [...] semnat de episcopii Ferencz și Nagy și de pastorul luteran G. Kichknopf a fost lansat din Cluj [...] către protestanții din lumea întreagă, cerând sprijin în contra românilor pentru ungurii din Transilvania «care îndură mizerii supraomenești datorită caracterului lor maghiar și al protestantismului lor». Multe misiuni clericale au fost invitate să constate situația din Transilvania; la venire și la plecare, toate treceau prin Budapesta, unde „Opiniile lor erau formate”. Răspunsul Guvernului de la București desființa, cu date concrete, verificabile, toate acuzațiile din rapoartele de inspecție ale misiunilor clericale venite din Occident. La sfârșitul răspunsului se prezenta scrisoarea din 25 martie 1921 a Ministerului Cultelor, semnată de Octavian Goga titularul acestuia către episcopii unguri din Transilvania, în care se

afirma existența unui egal tratament acordat tuturor bisericilor din România.²

Fără a avea consecințele scontate de Budapesta asupra Conferinței de Pace, totuși multele plângeri ale bisericilor maghiare împreună cu rapoartele misiunilor clericale au avut anumite influențe negative pentru România, în Occident. Emisarii Bucureștilor le-au constatat și au încercat să le combată. Gheorghe Murgoci îi scria de la Paris lui Nicolae Iorga, la 1 aprilie 1919: „În timpul din urmă, am avut o mare neplăcere cu idiștii de englezi, cari începuseră să dea crezământ unei campanii de calomnii și uneltiri contra noastră pe tema religioasă. Trei episcopi (unul catolic, altul protestant și altul unitarian) au făcut un memoriu de așa-zise persecuțiuni contra Bisericii protestante (calvine) din Transilvania. Niște prostii pe care le-au întărit cu un pamflet ce arăta numărul protestanților și catolicilor (peste 3 milioane?), ce ar cădea sub jug românesc. Acesta a găsit suport la vreo 10-15 episcopi și profesori de universitate și colegii la Londra, cari au scris (și au publicat în gazete) o scrisoare lui Balfour, pentru ca Anglia să ia sub protecția ei Biserica Protestantă din Transilvania, iar la Conferința de Pace această Biserică va fi reprezentată prin Guvernul unguresc (!?). Aceasta a făcut o mare vâlvă printre găgăuții ăștia de peste Canal.”³

Curentul antiromânesc ce se contura în Marea Britanie, pornit de la plângerile religioase era constatat, la începutul anului 1920, și de Alexandru Vaida-Voevod, prim ministru al României, în timpul vizitei pe care o făcea la Londra. Se arăta alertat, și-și exprima temerile într-o scrisoare către Nicolae Iorga, în acel moment președinte al Camerei

Deputaților și personalitatea cu cel mai mare prestigiu a Guvernării Blocului Parlamentar; era datată 31 ianuarie 1920, Londra: „Enorme dificultăți am avut pentru chestia confesiunilor minorităților. Am reușit să calmez revolta în contra noastră pe urma denunțurilor și calomniilor maghiare. Va trebui, însă, de urgență să asigurăm drepturi prin legi și să încheiem Concordatul. Mitropolitul de Canterbury și Mayer, șeful bisericilor libere, mi-au acordat credit, după ce le-am făcut un expozeu al situației. Cardinalul de Londra mi-a spus că dânsul a trimis toate jalbele maghiare la Roma, dar ne sfătuiește să accelerăm Concordatul, un sfat pe care – independent de colegul său catolic – mi l-a dat și Arhiepiscopul de Canterbury, capul Bisericii Anglicane.”⁴ Alexandru Vaida-Voevod, deși se pare că i-a convins pe majoritatea episcopilor din Marea Britanie de inexistența asupririi religioase în România, nu a putut să oprească ofensiva propagandistică maghiară pe această temă; mai mult, ea se va extinde și în SUA.

Un alt capitol al acțiunii antiromânești având ca pretext situația bisericilor maghiare din România a fost scris prin aducerea în Transilvania a unor oameni politici occidentali; încă înainte de a efectua vizita de inspecție, se arătau a fi convinși de existența unei politici de asuprire a minorităților. Și unii dezvăluiau scopul real al concluziilor lor în neconcordanță cu realitatea: încercarea de a influența în favoarea Ungariei opinia publică occidentală și conducerea Marilor Puteri ca să revizuiască Tratatul de la Trianon. Din această categorie, cel care s-a făcut cel mai cunoscut în epocă, prin vehemența discursului său a fost francezul Anatole de Monzie, membru al Parlamentului de

la Paris; va avea o îndelungată și intensă activitate antiromânească în perioada interbelică. Pe baza concluziilor pe care spunea că le-ar fi tras în urma vizitei în Transilvania, va înainta Parlamentului Francez o propunere de revizuire a Tratatului de la Trianon în favoarea Ungariei. Abundau acuzele la adresa României și în plan religios, după ce toți ierarhii maghiari i s-au plâns; luase de bune toate aceste plângeri fără a dori să constate și situația reală. Își va publica părerile în presa pariziană; la început într-un articol din „Le Monde” cu concluzia „Ungaria micșorată e în pericol și un pericol de război în Balcani. [...] Plenipotențiarilor noștri oboșiți au trasat harta absurdului.”⁵ A primit un răspuns ferm din partea lui Nicolae Iorga:⁶ „De o bucată de vreme, călători streini se abat prin Ardeal. Privesc, ascultă, adulmecă, se duc. Unii se amestecă fățiș în rosturile noastre publice; o administrație fără conștiință și demnitate se pleacă adânc, ca un valiu turcesc din vechiul regim înaintea unui secretariu de consulat englez în călătorie de inspecție în numele Europei. Ce-i aduce, știm. Sunt plângeri pe care nu le vedem, dar le bănuim. «Valahii se poartă rău în Ardeal, administrează prost, partenesc. Clauza minorităților să li se aplice! Să vie oamenii civilizației ca să vadă de ce sunt capabili sălbatecii.» [...] La întoarcere, cutare intelectual englez ne denunță la Londra; d. de Monzie cere Camerei franceze să corecteze un tratat «nedrept». [...] O mie de ani au stat valahii aștia supt cizme și supt copite. Ca niște câini au fost ținuți la ușa stăpânilor. Acuma, însă, lucrurile s-au schimbat. Scriptura s-a îndeplinit: s-au coborât din scaun cei puternici și s-au ridicat cei umili. Și ce răzbunare cumplită s-ar fi putut aștepta. [...]